

1 skyrius

TARPTOMINĖ TAMSA

Tarp romano tomų vyrauja tamsa. Viena suodinais juoda ir šiurpulingai šalta visiškai islandiška tamsa. Tačiau anaip tol ne tyli, nes po ją siaučia vėjas, spiegiantis, šlapias šiaurinis vėjas čaižo tą mažutį poliarinį kaimelį, kurį įkūrėme ankstesniame tome.

Vėjas nuo arktinio vandenyno nekliudomas atkeliauja į fjordą ir su darganotu siautulingumu paleidžia smūgius į kaimelio stogus, langus, stiebus bei rėjas taip, kad nė vienas laivas sąmyšyje nenurims. Rudens vėtra nubloškia kiekvieną skaitytoją virš bažnyčios bokšto ir jos skliauto, ten, kur jis mėgaujasi plūduriuodamas tamsoje, nes skaitytojas geriausiai jaučiasi spaudinio juodumoje. Tačiau žvilgsnis užkliūva už menkos švieselės lange ir sau bei autoriui užduoda klausimą: kas ten būdrauja?

Autorius, kuris savo kūrinyje visada yra pelėda (retai matoma, bet visa matanti), sėdi išplėtęs akis prie kapinių tvoros ir atsako, kad ten, viršutiniame madamos namo aukšte, būdrauja senoji pastoriaus madama, fjordo karalienė. Ji išgyveno visą romaną ir eina šimtą antrus metus, todėl dabar kiekvieną savo gyvenimo dieną švenčia Kalėdas ir kiekvieną naktį degina lempą.

Tą rugsėjo naktį šviesos niekur kitur nedega. Toje nakties tamsoje guli mūsų berniukas Gestas mažoje kupsto formos Strando gyvenamojoje, sausajame ūkyje, esančiame Eirio šiaurinėje pakrantėje, todėl tai yra pirmas fasadas, kurį sutinka šiaurys. Gestas miega pilna tamsos galva tamsoje, o toje tamsoje verpiami sapnai, kuriuose sukasi pats sapnų ratelis, ir plūduriuoja pusiau paniręs vandenyje. Ant to didžio malūno rato kabo jo tėvas Eilivas ir sunkiai šnokuoja, pasirodo iš vandens permirkęs ir vėl pradingsta, ir taip be perstojo, o bangų mūša grėsminga.

Šitą sapną berniukas sapnuodavo nuolat, o pabudęs vis klausdavo: „Kur mano tėvas?“ Klausimas, kuris kartais pasikeisdavo į: „Kas mano tėvas?“

Skaitytojas prikiša savo snapą virš Gesto prie langelio, įtaisyto žeminės žolėje, nes dabar buvo sužadintas jo smalsumas ir jis nekantrauja pamatyti šį romano herojų – kaip jis atrodo prabėgus trejiems metams.

Diena prasideda kaip ir puslapis iš rašalo – kyla popieriaus baltumo iš spausdinio juodumos, iš kurios laša tamsa, tačiau lieka lašeliai, kurie išsiveržia puslapyje, išsirikiuodami į tam tikrą raštą: visas tekstas yra tamsa, o visi puslapiai – šviesa. Taip vyksta procesas. Nėra nakties be sapnų, o dienos – be šmėklų.

2 skyrius

PERSONAŽAI PABUNDA

Dienai brėkštant, stebime bundančius žmones. Nėra paprasta stebėti, kas vyksta žeminėse, bet autorius gelbsti skaitytojų ir lyg pelėdos sparnu nuo lango nubraukia šlapio sniego žiupsnį, o tada pradings-ta pusnyje. Kai romane pasiekiamas šis laikotarpis, langai jau yra iš stiklo. Tai jau nebe plėvelė, veršelio membrana. Nors didžioji tautos dalis vis dar įklimpusi tarp purvo sienų, dvidešimtas amžius iš ten užtikrino gerą vaizdą. Mes savo skaitymo lempeles nukreipiame žemyn ir ten matome, kad rytas prasideda su viena akimi. Mažasis Olgeiras, berniūkštis Gesto lovoje, atmerkia savo vienintelę.

– Atėjo diena!

Jis yra kaip ir pats dangus, kurio viena akis uždegta, o kita užgesinta, – vadinamos saule ir mėnuliu, – dabar pastaroji merkiasi, o kita pasirodo kieme.

– Atėjo diena!

Mažylis – trejų metų, su šlapimo geltonumo vilnoniais marškiniais ir suplyšusiomis apatinėmis kelnėmis – paskelbė namiškiams apie dienos pradžią. Jis ją nustato pagal brėkštą, verkiančią per stoglangį. Ir vėl jam pavyko išmiegoti iki aušros. Taip, netgi vaikas žino, kad sezonas pasibaigė ir dabar žmonės nori miegoti, kol tęsiasi tamsa. Dabar, taip sakant, ji eina į pabaigą. Gestas sujuda šalia Olgeiro, tačiau plika ranka nustumia jį nuo savo šiaudinės antklodės – veidas nebe toks apvaliaskruostis kaip anksčiau, bet labiau sulysęs, aštresnių bruožų, jau aštuoniolikos žiemų amžiaus. Vienaakis pabunda greitai ir yra kupinas energijos, nori visus žadinti ir kalbėtis.

– Getai! Atėjo diena! Laivai isplaukia!

– Taip, žinau, kalbėk geriau su savo tėčiu, – atsako Gestas ir apsisiverčia ant kito šono, nususukdamas nuo berniuko; balsas jau atskratęs mutacijos.

Prie koridoriaus savo guolyje vis dar knarkia Snjolka, o gyvenamosios gilumoje miega sėniai, Lausis savo guolyje toje pačioje gyvenamosios pusėje kaip ir Gestas, o Grandvora – priešais šeimnininką. Tarp jų pro langą medinėje sienoje matosi Segulfjordas. Kadangi pakrantės nesimato, tik jūra, šita gyvenamoji yra tarsi laivas, ypač kai siaučia šiaurys, kaip ir dabar, – laivas, kuris plaukia iš fjordo. Daugybę kartų Gestas įsivaizdavo, kad jie išplaukia į nežinomybę ar netgi kitą šalį, o didžioji įgulos dalis pakeliui iškrenta per bortą. Nes, nepaisant tvirto progreso visose srityse, Gestas pagrįstai pavargo būdamas įklimpęs su šitais žmonėmis šitoje žeminėje lūšnoje, žmonėmis, su kuriais jis neturėjo kraujo ryšio lygiai kaip ir tą dieną, kai jie jį priėmė, dvylikos metų amžiaus nuliūdusį dėl savo netikėto kryčio iš medinio į purvo pasaulį, bet dabar jų gaistas ir maistas priklausė nuo jo.

– Tėti! Tėti! – sušuko berniukas iš lovos, o tas vadinamasis tėtis atskudė pas jį ant keturių kojų, gyvybingai ir vizgindamas uodegą. Tas, ką Olgeiras vadino tėčiu, buvo šuo, norvegiškos kilmės belekoks šuo šviesiais ūsais, tačiau prietemoje nesimatė nieko kito, tik švytinčios akys ir blizgantis šnipas, kuris šaltas ir šlapias įlindo pro

lovos kraštą. Berniukas bevardžiu pirštu palietė šnipą – jis nemokėjo nei glostyti, nei kasyti gyvūno.

– Tėti, ar tavo slapias snipas? Noli į lovą? – klausė vienaakis Olgeiras.

– Ne, jam negalima į lovą! – paprieštaravo Gestas ir nustūmė šunį. – Tas bjaurybė visas apsėstas blusų!

– Bet jis – mano tėtis.

– Jo vardas Šefis ir jis nėra tavo tėtis, bet aišku, jei tu nori, gali vadinti jį tėčiu.

– Bet jis il yla mano tėtis!

– Ne, tu neturi keturių kojų ir uodegos.

– Bet as tului tik vieną akį.

Tas faktas visada sujaudindavo Gestą, ir jis paėmė vaiką glėbin, suspaudė ir prunkštė į kaklą, kol tas pradėjo juoktis. Tikriausiai be vaiko namai būtų paskendę, jo vienintelė akis buvo saulė, kuri gyvenamojoje apšvietė sielas. Gestas ėmė suprasti seną piktą posakį, kurį Snjolka kartais vartodavo: „Namai be vaikų negyvi.“ Jos gyvenimas ilgai buvo aptemęs, kai ji sniego lavinoje prarado savo du mažylius ankstesnio tomo pabaigoje, taip pat motiną – lavinoje, kuri sunaikino jų senąjį ūkį ir nubloškė juos čionai į Eirį. Mėnesių mėnesius jos akyse degė gyvenimo beprasmiškumas.

Tikrasis berniuko tėvas, dailidė Lausis, buvo nukaršęs ir nelaimingas, beveik nebekalbėjo, o eiliavo tik savo šilumai palaikyti – daugiausia keiksmus ir plūsius. Rodos, lavina atėmė jam humoro jausmą. Jis neturėjo ko duoti mažajam berniukui, nors tas buvo jo sūnus. Olgeiras jį vadino seneliu. Išties tai Gestas atliko tėvo vaidmenį, tačiau su užsispyrimu jam pavyko išvengti to titulo.

– Mama, man duos teslos į male! Teslos į male!

Olgeiras tai šūkaliavo Snjolkai, kuri vis dar knarkė savo guolyje, paprastai jis miegodavo pas ją ir dažniausiai gaudavo teslos gabalėlį su rytiniu lašu pieno, kurio Gestas parnešdavo iš Mjolkoto. Tada berniukas gaudavo skudurėlį – gerąjį žeminių čiulptuką, kuris buvo šiltas avizinės košės šlakelis, dažnai su įmaišyta džiovinta

žuvimi, įvyniotas į senos marlės kampa, – kurį jis čiulpdavo visą rytą.

Snjolka užsivedė tarsi mašina, paskutinį kartą sukmarkė jau stovėdama, nepažiūrėjusi į vaiką, bet jau beveik pabudusi, įėjo į virtuvę ir rado ugnies. Dainavo šiaurys, bet, norėdamas sumažinti kritulius virtuvėje, Lausis į dūmų angą buvo įkišęs vyno butelį be dugno – šitas stiklinis kaminas kaime buvo gerai žinomas. Žvarbus vėjas grojo savo minimalistinį ryto kūrinį blyškiai žaliu butelio kakleliu, o tuo tarpu iš gilumos kilo dienos šviesa.

Dar viena diena nusileido ant Segulfjordo.

3 skyrius

JŪRVIZORIUS

Strando ūkis buvo ne kas kita, kaip gyvenamoji prie jūros su viena medine fasadine siena, atsukta į šiaurinę vėją, o kita – į pietus, ir trumpučiu prieančiu, bet virtuvės priestatas leido žeminę lūšną vadinti ūkiu. Tai nebuvo prasčiausias namelis Eiryje, tačiau ir ne pats geriausias. Blogiausia buvo jūros artumas, bangų mūša buvo šios naujos egzistencijos taktas, tas laikrodis, kuris mušė kiekvieną minutę. Netgi gražiausiu oru nematoma banga kartais lūždavo į krantą su tokiu trenksmu, kad senoji moteris ant aukštos pagalvės sunerimdavo – ji tai palaikydavo sniego griūties smūgiu.

Eirį nuolat pasiekdavo potvynis, o ūkis pavirsdavo tuo laivu, apie kokį Gestas svajoto: jie išlipdavo iš lovų į ledinį vandenį, siekiantį čiurnas. Pakrantė buvo nuolat pilna jūros dumblių, ilgakaklių jūržolių. Nors islandai savo šalyje buvo išnaikinę visą mišką, vandenynas, regis, buvo apaugęs krūmynais nuo dugno iki kranto, o bangos nepavargdamos nešė į pakrantę viską, ką galėjo. Ore vis plasnodavo būriai paukščių, kirų ir varnų, kurie neplasnodami sklandė virš pakrantės

tarsi aitvarai, akimis ieškodami dumblių krūvoje ko nors mintamo. Blogiausia, kai bangos viską užliedavo, – triskart buvo išdaužusios lango stiklą šiauriniame gale, o vieną kartą jūra taip sviedė žmogaus svorio rąstą ant gyvenamosios stogo, kad skilo sijos.

Lausis iš rąsto pagamino šaunų suoliuką prie namų durų, o tada jam šovė į galvą mintis, kad gerai būtų šeimai gauti kareiviškus šalumus miegui. Tačiau iki šiol dar neapsiėmė rašyti danų armijai.

Gestas dažnai stovėdavo prie ūkio arba pakrantėje ir žiūrėdavo į fjordo žiaunas. Taip jis galėdavo stovėti ištikus pusvalandžius, o ypač – pasibaigus silkių vasarai. Žiaunos buvo tarsi langas to kalnų kambario, kuriuo buvo fjordas. Ir nors jis žinojo, kad už to horizonto yra tik dar daugiau vandenyno, o paskui – šiaurės ašigalis, – jokių šalių, jokių miestų, – danguje virš vandenyno horizonto nuolat slypėjo kažkoks svajonių stebuklas. Debesys, kurie ten sklandė, šviesa, kuri ten tvyrojo ir kartais buvo išorinė saulėlydžio dalis kalnuose vakarų pusėje – visa tai buvo pažadas apie nuotykius ir kitus pasaulius.

Jis dažnai žiūrėdavo tarsi užhipnotizuotas į fjordą taip, kaip vėlesnių laikų žmonės į savo žinių ekraną. Netgi kasdieniame linojime, kuris keliaudavo virš vandenyno linijos tarsi tamsiai pilka lietaus užuolaida, atrodė, kad slypi didžios naujienos, ypatinga istorija, ištišos tautos daina, kovos į rytus nuo Uralo, laivų žūtis Bosforo sąsiauryje. Fjordo žiaunos buvo jo televizorius. Jo jūrvizorius.

Tą dieną jis žiūrėjo, kaip vasara kovodama palieka fjordą.

– Laivai isplaukia!

Vakarėjo, šiaurys rimo, tačiau vėjyje plaukė du norvegų burlaiviai, o trečias buvo tempiamas motorine valtimi. Gestas žvelgė į baltas bures, plazdančias jūros vėjyje, tarsi jos būtų perskaityti pirmojo tomo puslapiai. Ketvirtas silkių sezonas Segulfjorde oficialiai užbaigtas. Šie laivai priklausė norvegų nuotykių ieškotojui Runei Vetlesenui – jis namo traukė paskutinis. Jau buvo rugsėjo vidurys ir galima buvo tikėtis visokio oro. Pagal taisyklę, laivynas turėjo būti išplaukęs dar prieš audros dieną rugsėjo šeštąją, tačiau šįkart žvejyba ilgiau buvo sėkminga, tad visų drąsiausi silkių žvejai surizikavo.

Vetlesenas, neapgalvotai narsus naujokas šiame versle ir, žinoma, šmaikštuolių pravardžiuojamas Kvailyste*, buvo vienas iš tų. Per vasarą jis gerai pasipelnė, o dar daugiau – rugsėjo mėnesį. Namo jis grįš arba labai turtingu žmogumi, arba jūros išplautu lavonu.

Dieve, padėk jiems, galvojo Gestas ir kiti. Trys laivai visą dieną laukė, kol šiaurys nurims, ir, rodos, dabar jie įveiks fjordą prieš su-temstant. Mūsų vyrukas vis dar stovėjo pakrantėje ir akimis sekė burlaivius, plaukiančius pro Segulnesą ir pradingstančius už Nūpo. O tada viskas įvyko taip, kaip užsakyta, – vėjas nurimo, ir fjordą užpildė ramybė. Bangos išsitiesė tarsi baltos paklodės po smarkaus skalbimo ir susišaukė su viršutine baltuma: ryto lynojimas, kuris dabar visiškai buvo pradingęs, aukščiau krito sniego pavidalu, todėl kalnai iki pusės pabalo.

Netrukus ramybę sudrumstė valtys motoro ūžesys, kuris išlydėjo burlaivius į atvirą vandenyną, o dienos šviesa ėmė blėsti. Gestas ėjo pakrante, rankas susikišęs į kišenes, ir spardė akmenis – jam, dabar įsigijusiam norvegiškus guminius batus, tai buvo nauja. Tada valandėlei sustojo jis prie kranto ir mąstė apie savo padėtį pasaulyje. Jis gavo sutvirtinimą per pirmąjį silkių sezoną, o tai įvyko metais vėliau dėl bažnyčios nebuvimo, o tada augo kartu su augančiu verslu. Kai- mas tapo miesteliu su penkiais šimtais gyventojų, šen bei ten stovinčiais dviaukščiais namais ir trimis krautuvėmis, tačiau jam vis tiek atrodė, kad naujieji laikai žingsniuoja per lėtai. Jis pats vis dar buvo įklimpęs senuosiuose. Jis netgi viską laikė sąskaitoje Kronos asociacijoje pas Tonį, nes, jei savo vasaros uždarbį įnešdavo rudenį ir per žiemą išsiimdavo prekėmis, jam buvo suteikiamos geresnės sąlygos.

Staiga jis išgirdo brazdėjimą sau už nugaros ir žaibiškai atsuko (reakcija, kurios žmogų išmoko sniego griūtys), tačiau tai buvo tik šviesus šunelis, tas su ūsais.

– Tėt... Šefi, mielasis!

Jis savaime buvo pradėjęs šunį vadinti tėčiu, taip kaip ir vienaakis berniukas, tačiau tam priešinosi, tikriausiai dėl sąžinės graužaties,

* *Vitleysa* – kvailystė (isl.).

nes, žinoma, tai Gestas turėjo būti jo tėtis, o ne šuo. Jis buvo patenkintas, atsikratęs sunkių minčių, ir pasilenkė prie šuniuko, kuris taip pat buvo patenkintas, pakasė jam už ausų, nors to neturėjo daryti, ir šnekino jį taip, kaip buvo matęs vasarą darant vieną užsienietį. Islandai tebuvo pratę savo šunis šiurkščiai subarti ir niekad, bijodami blusų, jų nelietė, tik smarkiai įspirdavo. Tauta vis dar buvo įklimpusi priespaudos lygmenyje, kur pagarbos hierarchija buvo bažnyčia, krautuvė, medinis namas, žeminė, šuo, katė, pelė, utėlė.

Jo vasaros uždarbis buvo mažesnis nei pernai. Laimikis kibo nenoriai, ne taip kaip pirmąsias tris vasaras, be to, kai atsirado papildomo laimikio, jis darbo pas rugsėjo vyrus negavo. Silkės uždarbio vargu ar pakaks per žiemą šiems penkių asmenų namams, kurie laikosi ant jo pečių.

Jie abudu, jis ir šuo, žiūrėjo per jūrvizoriaus ekraną, kur jį viliojo pasaulio įvykiai: keliauk, laivu... Taip, kodėl jis neišbandė savo laimės, kodėl neišvyko su Vetlesenu ir jo bendražygiais už jūrų marių ir neišmėgino galimybių naujoje realybėje? Galbūt ten jo lauktų sveitinga mergina, kuri jam per bortą ištiestų ranką ir švelniai šypsotųsi, sutiktų jį tokį, koks yra.

Čia nedaug buvo jo amžiaus merginų, tik jo sutvirtinimo sesuo Suna, kuri dabar dviejų vaikų motina Selbaire, Ana iš Mjolkurkoto, kurią jos motina pardavė šešiasdešimtmečiui ryklių žvejui į rankas, bei garsiosios trynukės iš Kvydagerdės – Solėja, Signė ir Sjopnė, kurias jis vis painiojo – visos trys tokios galvas nukabinusios ilgšės. Jų tėvas Saimundas visą laiką kaltino dukras už tai, kad šeima tapo seniūnijos išlaikytine. Kas dar susidūrė su tokia bėda, kai laukiesi vienos burnos, o gauni tris? Ir visos išgyvena! Teisingai pastebėta, kad jos yra vieninteliai užaugę šalies trynukai per trijų šimtų metų laikotarpį. Dabar jau visos sulaukusios vedybų amžiaus, tačiau vis dar sėdi ant galvos tėvui, kuris jas ir toliau keikia.

Gestas taip pat buvo sulaukęs „vedybinio amžiaus“, tačiau dar niekad nebuvęs moters glėby. Vasarą jis buvo užmetęs akį į kelias mergaites kitoje silkių statinių pusėje, bet niekad nežengęs tolesnių

žingsnių, taigi buvo gan prislėgtas to įvykių nebuvimo ir neryžtingumo. Vieną vakarą, kai jau buvo sugulę, jis apkaltino Lausį, kad jis dar nesurado jam moters, argi tai ne tėvų pareiga? Ne, ne, užuot radęs Gestui gerą žmoną, gulėjo jis toje savo eilių pornografijoje, retsykais nulėkdamas į kaimyninį ūkį apvaisinti darbininkių! Senis yra Gestui minėjęs, kad Floduose pažįsta gerą ūkininką, kuris turi tinkamą dukrą. Vėliau paaiškėjo, kad jai artinosi keturiasdešimt.

Tiesa, mediniame pasaulyje slypėjo keletas vienmečių, bet jos buvo ne jo nosiai. Siodalio dukros neblogos, nors vyriškos, o pirklio Tonio sesuo Kristjana tiesi ir graži, bet nieko kito nedarė, tik niekinamai spoksojo į jį, sausojo ūkio vaikį, tais retsykais, kai jie susitikdavo. Jis kaskart jautėsi įskaudintas. Kartą jam nepasisėkė, kai ji Kronos asociacijoje prie prekystalio atvertė jo sąskaitas. Lygiai taip pat ji galėjo atsiversti jo apatinius. Neįprastai pašaipus šypsnyš lydėjo jį visą žiemą.

Neturtas buvo ne tik šaltis, alkis ir šlapios kojios.

Vienintelė, kuri teikė jam džiaugsmo tame moterų nebuvime, buvo ta, kuri gyveno jo mintyse, – tai vienintelė Zuzana, kuri kiek laiko slaugė Olgeirą ir leido Gestui verkti sau ant krūtinės. Jis vis dar atsiminė jos vestuvių dieną, kurią dažnai savo geidulingose mintyse pakeisdavo: nuotaka eina bažnyčios grindimis, pakelia savo nuometą ir pasilenkia prie jo, stovinčio su balta sutvirtinimo kaklaskare, ir pradeda aistringai jį bučiuoti. Beje, jo fantazija per pastaruosius trejus metus patobulėjo: dabar bažnyčia buvo tuščia, o nuotaka nuoga. Tačiau vis dar su nuometu.

O taip, kodėl gi jis neprasmuko į vieną iš Vetleseno laivų? Norvegijoje jis išliptų iš laivo kaip ir bet kas kitas, ten jis nebūtų pažymėtas žeminės ženkle. Gestas išties pasvarstydavo plaukti į Norvegiją ir ten sutikti naują gyvenimą kaip žmogus be žeminės. Bet mažas jis jau buvo prasmukęs į laivą, kur jo laukė baisios pasekmės, todėl daugiau nesiryžo. Taip pat jis suvokė, kad jei paliktų žmones Strande, tai pirma jiems reikėtų perpjauti gerkles. Žmogus negali palikti keturių alkanų burnų. Jis turėjo tik dvi galimybes: tapti žudiku arba toliau vergauti galeroje Sigluforde.

Jis stovėjo kartu su šunimi ir jūriniu bėgiku pakrantėje šalia sodybos ir akimis, pilnomis troškimų, žiūrėjo į fjordą.

4 skyrius

ELISONAS

– Ei! Gestai! Gestai! Ar tu ne Gestas? – girdisi šauksmas netoli nuo kranto.

Atsitokėjęs Gestas pamatė didelį baltaplaukį vyrą, sėdintį mažoje valtelėje, kuri tyliai plūduriavo palei pakrantę mirgančioje vakaro šviesoje. Iš kur jis atsirado?

– Ech, gal galėtumėt man pagelbėti? Visiškai nemoku naudotis tais motorais!

– Ką?

– Jūs juk mokate, ar ne?

Gestas neatsakė, bet patraukė pirmyn į sūrų vandenį – vanduo jam siekė beveik iki juosmens, kai jis sugriebė valtelės kraštą. Tas baltaplaukis, Kristmundas iš Kvamo, ištiesė jam ranką, o kita įsikibo į priešingą valtės kraštą ir palinko link skersinio suolelio, kad valtis neapvirštų, kai Gestas jį išoko.

– Kaip tik ketinau pasilinksminti fjorde, jei jau įsigijau motorinę valtį, kaip ir kiti. Bet nesuprantu, kas nutiko – berniukai plaukiojo ją pirmyn ir atgal visą savaitę.

Gestas atidarė motoro dėžę, užpylė ant starterio tepalų ir aki-mirksniu įjungė motorą, Kristmundo nuostabai ir džiaugsmui. Krante lojo šuo Tėtis, tarsi ir jis norėtų kartu su jais.

– Taip, jūs tai mokate... tu moki, Gestai Eilivsonai! – sušuko senasis vadas per motoro ūžesį ir pradėjo jį tujinti.

– Elisonas! – atgal jam sušuko Gestas.

– Ką?!

- Aš Elisonas!
- Nagi?!
- Taip, dabar mano vardas yra Gestas Elisonas!

Vieną vasarą jis pamatė savo vardą taip užrašytą uždarbio sąrašė pas Siodalį, ir tai jam patiko. Čia jis atsikratė Eilivsono vardo, senoviško ir kvailo, čia buvo naujas vardas, kuris tiko naujiems laikams ir skambėjo lyg norvegiškas! Daugiau jam neberekėjo gėdytis savo sąsajų su banginių vagimi, pastoriaus žudiku ir bėdžiumi, kuris su savimi į šlapią kapą pasiėmė sunkius neatpirktus kaltinimus. Draugužiai Hansas ir Baldvinas, žymieji Eirio gandų nešiotojai, iš to vardo pakeitimo labai tyčiojosi, vadino jį E. Lidsonu*, ir netgi vėliausias jo tėvas Lausis sudėjo eiles – vieninteles, kurias jis sueiliavo po sniego griūties, prarijusios jo namus ir žmoną, trisdešimt avių ir du anūkus.

Gal aš Kopsonas?
 Gal kieno kito sūnus?
 Galiausiai būsiu, tikiu,
 Gestas Visųsonas.

Tačiau Gestui tai buvo nė motais. Kadangi vardas jį pavertė beveik norvegu, mažieji vyrukai galėjo žaisti, kiek nori.

Kristmundas iš Kvamo jau buvo pasenęs. Balti plaukai ir statinės formos pilvas išliko, tačiau veidas su stora oda buvo tarsi peiliu išpjaustytas, šnervės pilnos plaukų, melsvai raudona nosis – su išsprogsiomis gyslomis, o akys nuolat sudrėkusios nuo troškimo gyventi.

– Plaukiam į Segulnesą! – sušuko didis ūkininkas ir patogiai įsitaisęs stebėjo Gestą, besiiimantį vairo. Negi vyriškis girtas?

Vakaras buvo vėsus, o Gestas šlapias iki krūtinės, tačiau kandantis šaltis nusileido džiaugsmui, kurį sukėlė galimybė valdyti valtelę ir plaukti su pačiu Kristmundu per fjordą – nuo Eirio iki Segulneso. Jam iki šiol neteko valdyti motorinės valtys. Jausmas buvo

* Tautos sūnus (isl.).

neapsakomas, valtelė plaukė tiesiai, jis savo kelią pasirinko pats, o jo kroviny s buvo vienas iš fjordo monumentų – vyras, kuris, Gesto žiniomis, buvo jo tėvų savininkas. Iki šiol jo gyvenimas buvo tuščias barškėjimas, betikslis klaidžiojimas po vieną mažą Eirį, na o dabar jis mėgavosi kirsdamas bangas per visą fjordą. Kuo jis galėtų tapti? Kodėl jie neplaukia į Norvegiją? Jis užuodė gyvenimo galimybes. Gal jam ir šalta, bet jam viskas įmanoma!

Tačiau pirma reikėjo užbaigti vieną menkniekį, kurio iš jo reikalavo gyvenimas prie savo didžiųjų įėjimo vartų.

5 skyrius

NUTRAUKIMAS

Kristmundas turėjo reikalų pas Segulneso ūkininką, ketino jam įtaisyti dvi ryklių žvejybos valtis, kurių nebenaudojo. Taip, dabar jo plaukai buvo dar baltesni, to fjordo bičiulio, pasidavusio norvegiškų laikų įtakai. Iš dalies. Ryklių žvejybos jis dar nemetė, bet išbandė vieną valtį silkių žvejybai ir iš naujo įvertino visą savo turtą.

– O jūs čia, Segulneso pusiasalyje, vis dar puoselėjate garbingas senovines dorybes! Nieko panašaus nepasakysi apie Faneirio gyventojus, kurie pradėjo vartoti „Seglo!“ Tik pagalvok, Seglo! Taip, ir ten viską užplūdo kažkokie velnio prakeikti norvegizmai. Staiga žmonės pabudo visai kitu laikotarpiu, nei užmigo, – štai toks visa ko greitis. Tai labiausiai primena istorijas, kurios mus pasiekia iš jos, kaip ten... Amerikos.

Taip Kvamo ūkininkas kalbėjo ir norėjo pagirti Segulneso gyventojus, kad tie nesileidžia mulkinami ir palaiko tradicijas. Tačiau čia jau pasigirdo tuščia gaida, tą repliką jis kartojo per dažnai ir jau pats ja nebetikėjo. Kaip ir visi kiti, jis matė, kad norvegiškos naujovės laimėjo. O dėl Amerikos, tos didžios ponios, kurios vardą jis buvo

primiręs, tai ji buvo naujas priedas, o dabar šalyje pasklido ta teorija, kad naujos galimybės darbščių islandų laukia arba Amerikoje, arba Segulfjorde.

Gestas stovėjo vidury kiemo, peršlapęs prietemoje, ir prisiminė tai, kas jam buvo pasakota – kad jis pats ir Eilivas, jo tėvas, vieną kartą ketino vykti į Ameriką. Tačiau išėjo taip, kad toji pati pas jį atvyko.

Nors Kristmundas išsiruošė į šią prekybinę kelionę vien spekuliantiškų paskatų vedamas, buvo toks kaip visada – pratęs, kad ir kur nuvyktų, būti sutiktas liaupsėmis ir šlovinimu. To pasiekdavo vien gestais, eiseną ir žvilgsniu. Nei namų šeimininkams, nei samdiniams nekilo abejonių, kad čia atvyko imperatorius, ir, greičiau, nei galėjai tikėtis, buvo ištraukiamos staltiesės ir geriausios kėdės, į dubenėlį įdedama skyro, o į lėkštę – kraujinės dešros, patiekiami puikių žagarėlių bei niekur nematytų sausainių ir – degtinės jūros nugludintame puodelyje. O visu tuo ir Gestui teko pasimėgauti – Kvamo ūkininkas jį vadino savo berniuku, bet visų pirma jis buvo nuvestas šalin.

– Nagi, klausykit, mano berniukas šlapias iki ausų! Cha cha. Tegu mergaitės jam nutraukia.

Šitai buvo sena tradicija. Vyrai grįždavo iš kelionės nusivarę kaip šunys, kiaurai peršlapę arba mauroti, tada juos nuveddavo į sandėlį ar svečių kambarį, kur jauniausios mergaitės turėjo „nutraukti“, tai yra nurengti juos, o tai dažnai nebuvo lengvas darbas. Ir tai buvo vienintelė privilegija, kokios sulaukdavo vyrai žeminių laikais. Tas reiškinys buvo apšviestas neryškia amordine šviesa, kad jei vyrams pasisekdavo, tai ta ceremonija sulaukdavo malonios pabaigos. Tačiau moterys nuolat skundėsi dėl tos prievolės, dažnai besibaigiančios blogu, o kai kurios samdinės visokiais būdais stengėsi to išvengti, ypač jei atvykėlis buvo visiškai girtas arba žinomas kiaulė. Galima sakyti, kad čia Islandijos prispaustųjų visuomenė turėjo kone savotišką geišą pagal japonų pavyzdį, ir manoma, kad žodis „dulkinti“* yra kilęs iš tos senos tradicijos „nutraukti“.

* *Dráttur* (isl.) – traukimas.

Gestas, kaip visi kiti, buvo girdėjęs apie reiškinių, bet niekur nevykdavo, todėl nebuvo to patyręs, tačiau dažnai sklاندė perdėti pasakojimai, kaip kam buvo padėta pasiekti pasitenkinimą.

Mergaitė, kuri turėjo jam „nutraukti“, buvo vardu Sigrūna. Gestas niekad iki šiol nebuvo jos matęs, ji buvo kresna, bet gražių bruožų, kurie buvo neįprasti Segulneso žmonėms, nes jie garsėjo savo gremėzdiška išvaizda ir niūriu būdu, – ji tikriausiai buvo iš kito kaimo. Apvaliniais pečiais ir išlinkusiomis kojomis ėjo ji jam priešaky per gyvenamąją, koridoriumi ir be žodžių parodė į svečių kambarį, kurio lubos ir grindys buvo iškaltos medžiu, taip kaip įprasta Segulneso ūkiuose, kur niekad netrūko išplautos į krantą medienos. Lauke buvo tamsu, bet mergaitė užmetė skiautę ant lango angos priekinėje sienoje, o tada iš po lovos ištraukė žuvies odos atraižą ir liepė Gestui ant jos dėti savo šlapią užpakalį, pati dar išlėkė su alavine lempa, kuri tikriausiai atriedėjo čia iš kokio burlaivio. Tada vėl netrukus pasirodė jau su uždegta lempa, uždarė duris ir įžiebė liepsną. Visa tai ji atliko visiškai sklاندžiai.

Gestas atsigulė į lovą, bet, mergaitės palieptas, kojas sukėlė ant lovūgalio arčiau lango. Ji ilgai ir sunkiai traukė jam batus. Oda nuo jūros vandens buvo sustirusi, o batai siauri. Pagaliau jai pavyko juos numauti, o kartu ir vilnones kojines. Kelnės ir megztinis nuskriejo, bet kiek ilgiau užtruko nuo kūno nutraukti marškinius ir nuo rankų rankoves, vilnonius rūbus nulupo tarsi odą nuo kūno – iki šiol jam nebuvo tekę just rankų ant savo kojų. Tada ji mikliai išgrėžė drabužius be didelio vargo ir išlėkė su jais kažkur, kur degė ugnis. Pusnuogis Gestas liko gulėti ir drebėti, kol gražiabruožė Sigrūna vėl pasirodė, rankose laikydama vilnonį dangalą. Lempos šviesoje jis ieškojo jos žvilgsnio, bet veltui, jos išraiška kaip ir prieš tai buvo rimta ir abejinga. Mūsų vyrukas buvo kaip ir kiekvienas kitas gyvulys, kuriuo jai reikėjo pasirūpinti.

Keliais judesiais ji nurengė jam apatinius marškinius ir užklojo jį dangalu, kurio šilumą trynė į sušalusį kūną, o tada iš po plaukų šešėlio, vieną sekundės akimirką pažiūrėjo jam į akis, prieš uždėdama ranką

ant jo apatinių kelnių – to, kas buvo ant jo likę. Greičiau, nei galėjai tikėtis, gulėjo jis visiškai išrengtas lovoje ir didelėmis akimis žiūrėjo žemyn į save, tarsi menkės galva, žiūrinti į savo ką tik išdarinėtą kūną. Ji lieti jį vilna ir plikomis rankomis, jo lytinis organas sujudėjo ir jinai jį sučiupo, siela išbėgo į odą, jis niekad iki šiol nebuvo gyvenęs.

Jis kiek išsigando, pamatęs jos veido išraišką, kuri bylojo tik pareigos jausmą; jis buvo karvė, o ji – melžėja. Taip, apie Segulneso žmones nemeluojama, jie išlaikė savo tautines tradicijas savo nesibaigiančiu nuolankumu. Tada ši islandiška geiša pasiraitojo savo du sijonus ir, atsikračiusi dvejų kelnių, įlipo į lovą, tada kiek laiko gerai braškėjo išdžiūvęs išplautas medis. Per trumpai.

6 skyrius

PADĖTIS STRANDE

Tą naktį jie nakvojo Segulnese. Gestas vis iš naujo galvojo apie vakaro įvykius ir vis dar skrajojo virš čiūžinio ir pagalvės. Jis pateko į moterį! Jis gyveno! Nors tai tebuvo keletas minučių ir nors jo meiluzė nieko iš to nepešė. Jis prisiminė, kaip mergaitė Sigrūna po pasikratymo greitai nuo jo nulipo vikriais judesiais tarsi samdinė, kuri atjoja į kiemą ant arklio be balno, staigiai nuo jo nušoka ir palieka kitiems pasirūpinti arkliu. Negi iš jos pusės nebuvo jokio troškimo? Ar ji tai padarė dėl šeimininko? Ar dėl tradicijos? Ar tai buvo Segulneso kultūros dalis?

Šis aštuoniolikos metų namų tėvas ir išlaikytojas nebebuvo nekaltas bernelis. Jis mintyse siuntė maldas namo – nesijaudinkite, namo grįšiu rytoj.

Po to, kai sniego griūtis nušlavė jų egzistenciją Vidinėje Skridoje, Gestas ir jo keistoji šeima – Lausis su savo uošve Grandvora, kvaila dukra Snjolka bei mažuoju vienaakiu sūnumi Olgeiru – gavo

prieglaudą ūkeliūkštyje Strande, Eirio šiaurinėje pakrantėje. Anks-
tesnis jo gyventojas Tordas, tas, kuris piktinosi dėl norvegų dailidžių
apsinuoginimo, kartu su dukterimis ir žmona iš to nedorovingo fjo-
do paspruko, o Skridos gyventojams teko ten įsikurti pasilenkus pro
duris. Tai nebuvo klausimas apie paskolinimą ar nuomą, nes ta pati
taisyklė galiojo šiam tuščiam namui kaip ir kitiems Eirio namams –
niekas nežinojo, kieno jie yra, jie tiesiog stovėjo – laukiamoji stotelė
prie įvairiausių gyvenimo kelių. Kai vienas atsisveikino, atėjo kitas.

Strandas buvo paprastas žeminės variantas – viena gyvenamoji
su šešiomis pertvaromis, vadinamasis šešiamiegis su koridoriukais,
virtuve ir kamara. Čia buvo dvi medinės fasadinės sienos – tai, ga-
lima sakyti, buvo neįprasta. Na, Lausis tą šiaurinę apdengė žole, nes
šiaurys jau buvo pradėjęs jam vakarais versti puslapius, o kartais jam
ant viršugalvio susidarydavo sniego pusnis tarsi vėjo šydai ant ledy-
no plikės. Tačiau pietinė fasadinė siena buvo medinė su mažu lange-
liu. Dėl to ši žeminė atrodė tarsi vienišas fasadas arba netgi kaip sena
bekryžė žeminė bažnyčia.

Tai buvo ne ūkis, o sausasis ūkis, čia nebuvo nei laukų, nei gy-
vulių, o jų visų gyvenimas buvo Gesto rankose – jis visa tai nešė ant
savo pečių. Pirmaisiais metais vasaros pajamų užteko miltams ir avies
viduriams per visą žiemą, tačiau dabar viskas atrodė nekaip. Gestas
siūlė priimti pakeleivius nakvynei – gyvenamojoje du laisvi gultai.
Tačiau Lausis nenorėjo apie tai girdėti, jis nenorėjo savo namuose
jokių šalies klajūnų, be to, viename gulte buvo jo dirbtuvės, o kita-
me – biblioteka. Senio knygų kolekcija pagausėjo, kai Gestas geru-
mo akimirką atgabeno jam visą skrynią įrištų loblių, kurių atsikratė
silkių laivo įgula iš rytinių fjordų. Dabar keikdavo jis knygiūkstes
kiekvieną kartą, kai eidavo pro šalį. Čia gulėjo jos visiškai negyvos,
niekad neatverdamos akių, guolyje, kur galėjo gulėti gyvi žmonės,
dedantys jam po vieną kroną per naktį.

Senoji Grandvora po sniego griūties pabudo gerokai apkvaitusi
ir niekas jos nebedžiugino, netgi virbalai nesulaukė jos dėmesio. Pir-
mas savaites gulėjo nusususi į sieną, o dabar sėdėjo ištisas dienas

savo guolyje, spoksodama į tamsą ir kažką murmeldama, tarsi skaičiuotų pražūtingas sniego griūtis, kurias išgyveno. Snjolka prarado savo motiną ir du mylimus vaikus, ir iš skausmo tylėjo ištisus dvejus metus. Tačiau po truputį ji susitaikė su vienaakiu berniuku, „savo broliu“ ir, kaip šioje istorijoje paaiškėjo, atvertė naują puslapį – jos neapykantą Olgeirui pakeitė didi meilė. Tas trejų metų šaunuolis nuolat stebėjo Gestą, netgi sisiojo kaip ir jis, tačiau niekad negalėjo pradingti iš „mamos Snjolkos“ akiračio – ši jį vadino savo akimi.

– Miehla Ohli! Saugo akį! Tu tik viena!

Olgeiras ant akies nenešiojo jokios skiautės, ir atrodė, kad jo kairė akis nuolat primerkta, o dėl to ir veidas pusiau kreiptas. Jis buvo tiesus berniukas, Snjolką vadino savo mama, o Gestą Getu. Mūsų vyrukas buvo griežtai uždraudęs berniūkščiui jį vadinti tėčiu – kai Olgeiras pradėjo čiauškėti, jis buvo jautraus amžiaus, tik šešiolikos, ir žmonės jokiais būdais neturėjo manyti, kad jis tai pabaisai padarė vaiką, tai susiraukėlei veršio dantimis, kokia buvo Snjolauga. Nors šeima buvo keistos sudėties, gėda negalėjo būti visa gožianti.

Kenkėjų duetas Hansas ir Baldvinas daug pribūrė, kaip „brolis su seserimi“ prisiėmė savo tėvo vaiką.

Šių bičiulių padėtis mažoje visuomenėje išliko nepakitusi – jie gavo atlyginimą iš Kronos asociacijos, tačiau ką jie dirbo, niekam nebuvo aišku, nes darbininkai jie nekokie, tik liežuviais malė. Kai kurie manė, kad jų vaidmuo – kalbomis menkinti konkurentus, kad jie tam tikri ryšių su visuomene atstovai (keletas dešimtmečių prieš atsirandant šiam terminui). O pagrindinis jų taikinyb buvo liaudis, visi tie, kurių situacija sunkesnė nei jų pačių, ir mėgavosi porelė puldama varguolius iš savo gerai apmokamų pasalų.

Lausis buvo tapęs grynakrauju karstų dirbintoju, gamino mirčiai ir eiliavo velniui, turėjo patalpas Siodalio sandėlio kampe. Jis gamino norvegų ponui šį bei tą, tačiau po truputį pavedimai išgaravo, ir jis nebegalėjo gaminti gyvenimui – teko apsistoti vien prie karstų gamybos. Plaktuką iš jo perėmė Gestas, ir tie nepastovūs jo darbai per žiemą buvo vienintelis namų pragyvenimo šaltinis, be karstų

gamybos ir silkių laimikio vidurvasariu. Geroji ponija Frėja iš Mjolkurbairo suteikė jiems prieigą prie vieno karvės spenio iš šiauriausio gardo, tiksliau, iš šiaurės rytų spenio, ir ten Gestui buvo leista įsmukti su puodeliu kiekvieną rytą ir vakarą.

Tai buvo gyvenimas.

Dukart Gestas dėl darbo kreipėsi į Kopą, kuris turėjo visą silkių stotį įlankos įduboje, pietvakariniame Eirio kampe, su savo prieplauka ir valtimis, ir buvo pirmasis islandas, iškeitęs ryklį į silkę. Kartą Gestas sutiko skrybėliuotąjį norvegų prieplaukoje ir paklausė jo apie darbą, tačiau pirkliavaivininko akys jo nepasiekė (Kopas staiga pasidarė per visą galvą mažesnis nei Gestas), o takas apeiti klausiantįjį buvo tuščias. Kitą kartą berniukas išdrįso užlipti laiptais į jo stotį, nusiimti kepurę ir atsistoti priešais jį raštinėje, ten, kur Edvaldas Kopas sėdėjo už stalo, vienoje rankoje laikydamas popierių, o kitoje – cigaro galą. Pirklys žiūrėjo kiaurai per Gestą į Fagureirį, nepaisydamas ašaros, kuri kažkada seniai jam riedėjo, kai laikė šitą būtybę savo glėbyje.

– O tu... žinai, kad aš esu... kas buvau?

– Ar mes tujinamės? Nuo kada mes tujinamės? – paklausė išpūtes akis, bet paskui atsakė į klausimą: – Čia neklausama apie tai, kas buvo, tik apie tai, kas bus. Mano Dievas yra rytojus.

– Kartą aš buvau... kartą aš gyvenau...

– Klausyk, bičiuli. Čia žmonėms reikia dirbti. Siga! – sušuko vyriškis iš po ūsų, kurie jau buvo žili kaip ir paaušiai, o per vidurį švytėjo nuo gėrimo išraudusi plikė.

Gestas pasitraukė ir ant laiptų sutiko jauną moterį. Akimirką jie pažiūrėjo vienas kitam į akis, ji buvo puošniai apsirengusi, sijonas iš šilko audinio, o šviesūs plaukai kruopščiai sušukuoti ir supinti apie galvą. Gestas išsižiojo. Vieną akimirką atrodė, kad ji prisiminė, kaip vaikystėje, bėgdama į tėvo raštinę, šaukė, jog dvimetis berniūktis atsigėrė kavos. Ji, rodos, ketino jam kažką sakyti, tačiau jos tėvas užkirto kelią.

– Siga! – sušuko jis griausmingu balsu iš savo raštinės.

Nueidamas šalin berniukas pakėlė akis į fasadą, ant kurio medinės sienos raudonomis raidėmis buvo užrašyta KOPP, o kiekviena raidė buvo žmogaus ūgio. Jis įsivaizdavo užrašą ELISON tokio pat dydžio raidėmis, bet tada pastebėjo moters galvą, iškištą iš už namo kampo, ir stabtelėjo. Jų žvilgsniai akimirką susitiko, bet tada ji pradingo.

Tokia buvo padėtis Strande. Viskas, ką jie turėjo – tai miegančios Lausio knygos ir jo įrankiai, kurie tik kartais nubusdavo. Ir dar Vidinės Skridės žemė. Bet tai buvo tas pats, kaip turėti laivą vandenyno dugne.

Gestas pabudo po nakties miego Segulnese, tarsi visiškai apsiplunksnavęs laisvas vyras, kurio laukia naujovė kitame uoste, ir laisvas nuo kasdienio verkšlenimo. Visiškai kitas vyras. Jis po visus kampus apsidairė Sigrūnos, puikiojo nuotykiu, norėjo su ja atsisveikinti draugiškai mandagiai, bet niekur jos nematė. Kristmundas į ją pažiūrėjo kaip tėvas, besidžiaugiantis savo sūnumi viešnamio tarpduryje, matydamas, kaip pirmą kartą išdulkitas sūnus nulipa laiptais.

– Nagi, – skambėjo, tarsi jis seniai būtų tai suplanavęs. Jie gavo paprastus pusryčius, džiovintos žuvies ir pieno, bei pagal namų tradicijas ryklio, tada atsisveikino su šeimininku ir šeimininke, žmonėmis, kurie visiškai nemokėjo atsisveikinti.

– Atsiųsiu pas jus vaikus su valtimis. Iki pasimatymo kalėdinėse mišiose pas pastorių Aurnį! – sušuko žvalus Kristmundas. Tokiu būdu jis sukirto rankomis dėl savo ryklių valčių pardavimo.

Gestas iškart įsivaizdavo slaptą meilės valandėlę Faneirio bažnyčios bokšte, kur jie su Sigrūna vidury kalėdinių mišių paslapčia užliptų stačiais laiptais ir per dešimt minučių pradėtų dešimt vaikų, jai po varpais skambinant savo varpine.

Kas ji tokia? Jis nedrįso klausti. Lauke – rugsėjo šlapdriba, o jų motorinė valtis plaukė tiesiai per fjordą, pralenkdamą Eirį ir kirsdama įlanką, kol sustojo prie Kvamo žemių. Iš ten Gestui reikėjo pareiti namo, vien su megztiniu, tačiau jį šildė nauja patirtis ir tai, ką jam pasakė Kristmundas atsisveikindamas:

– Noriu, kad būtum atsakingas už Kvamo stotį. Kitą pavasarį stasime priplauką ir imsime žvejybos, užkariausim silkę! Tau visa tai labai gerai pažįstama. Taip, mielas sūnau, aš tave stebėjau.

7 skyrius

SENIŪNAS BE SENIŪNIJOS

Pastorius su žmona gyveno nebe madamų namuose, o visiškai naujame ir puikiame pastoriaus name, stovinčiame pakalnėje su vaizdu į chaotišką Eirio namų teritoriją. Šmaikštuoliai tą namą pavadino Viršūnėmis dėl šventumo ir dėl pinigų, kuriuos tas namas kainavo. Pastorius Aurnis tuo buvo labai nepatenkintas ir norėjo gyventi tiesiog „Faneiryje“, bet niekas taip neprilimpa, kaip pravardė, kuri visiškai prilimpa, ir dabar šeimyna oficialiai buvo priregistruota Viršūnėse, Segulfjorde.

Nuomodama žemę norvegų ir islandų silkininkams bažnyčia uždirbo tiek, kad su pinigais kažką reikėjo daryti. Iš savo puikaus namo pastorius Aurnis vasarą galėjo matyti net devynias Eiryje išsidėsčiusias priplaukas, ir kiekvieną mėnesį prisidėdavo naujų prašymų. Pastorius nebeturėjo laiko muzikai, tačiau 919 puslapių jo „Liaudies dainų kolekcija“ su 636 dainomis buvo pabaigta ir puikioje spintoje Kopenhagoje laukė leidybos. Pastorius Aurnis ten praleido pusę žiemos, bandydamas savo darbą pateikti didžiai gerbiamai islandų literatūros asociacijai, tačiau šios taryboje buvo nerimastingi ir griežtai kandūs pavyduoliai, kurie vis atrasdavo priekabių. Didūs darbai padidina didžius vyrus, bet sumenkina mažus. Dabar dar viena autoriaus viltis siejosi su rekomendacija, kurią suteikė danų muzikologijos profesorius pavarde Hameris, ir galima parama iš Karlsbergo fondo*.

* Fondas, įkurtas 1876 m. Danijoje (vert. past.).

Reikėjo pasitikėti, kad danai išgelbės tą islandų lobyną. Patys islandai dabar buvo kaip niekad apsėsti visų tų technologinių naujovių, kurios keliavo su naujaisiais laikais, – motorinių valčių, vandens tualetų, automobilių, elektros lempučių, telegramų – ir neturėjo daug noro klausytis, kaip dainuoja senovė.

Trys vaikai namus pripildė verksmo ir juoko: penkerių Kristina, trejų Birgis ir vienu Adalsteinas. Namuose dar buvo du samdiniai ir dvi samdinės, taip pat vaikų auklė – guvi strazdanota Lota iš Ysafjordo. Šiaurinėje namo pusėje tvarte sukiojosi keturios karvės. Niekieno Magnas, gerasis padėjėjas ir stiprioji pastoriaus ranka, buvo ištikimas sutuoktiniams ir gyveno mažame namelyje pastoriaus namo pietų pusėje – šauksmo atstumu, prie daržovių lysvių, tarsi Versalio karaliaus medžioklės sargas. Šmaikštuoliai tą namelį pavadino Nežinia, nes jis stovėjo tarp Viršūnių ir Pragaro, avinų tvarto, esančio šiek tiek piečiau pakalnėje. Ten Magnas gyveno su prislėgta norvege mergaite Stenete, arba Steinheta*, kaip ji buvo vadinama, kurią jis sužvejojo jūroje prie šiaurinės priplaukos. Taigi jie abu buvo jūros išmesti, tačiau Magnas visiškai neigė ją esant kuo kitu nei jo namų šeimininke.

Senosios madamos Sigurlauga ir Gudlauga liko madamų namuose, bet pastaroji mirė prieš metus Kalėdų naktį. Tačiau ją palaidojo tik po mėnesio, nes iškart po jos mirties, Kalėdų dieną, prasidėjo šešias savaites trukusi audra. Jos kūnas buvo laikomas bažnyčios bokšte, nes Kronos asociacija griežtai atsisakė laikyti pūvančią madamą savo maisto sandėlyje. Tai buvo seni laikai, pareiškė pirklio sūnus Tonis, kuris dabar jau pats buvo pirklys, nes jo tėvas Kristjanas mirė nuo šiltinės ir daugiau Kronos asociacijos karjeros laiptais nebekilo. Tas, kuris turėjo perimti jo darbą, puikus vyras iš Fagureirio, žuvo pakeliui, kai jo laivas sudužo prie Utdalų uolų, o prekybos pasiuntinys, kuris turėjo perduoti tas žinias, taip pat pakeliui žuvo – sušalo Skeivuskarde per audrą.

* Akmeninė skrybėlė (isl.).

Tais metais daug buvo mirčių.

Pastoriaus našlei Gudlaugai po mirties neteko garbingai stovėti taip, kaip jos velioniui vyrui, pastoriui Jonui, ji buvo sugrūsta bažnyčios bokšto laiptinėje ir palikta gulėti L raidės forma po varpais. Tokia neįspūdinga buvo jos mirtis, kad net dabartinė pastoriaus žmona, dėmesingoji madama Vigdisė, apie ją pamiršo, o tai pasako daug ką apie tų dienų darbus ir įvykius. Kai artėjo Velykos, niekieno Magnas pagaliau prisiminė, kad po stačiais laiptais buvo sugrūdęs smulkią moteriškę, todėl buvo suskubta laidoti tą pačią dieną, dalyvaujant vos keletui: pastoriui, vargonininkui, karsto nešikui Magnui (jis po ceremonijos užsikėlė mažutį karstą sau ant peties ir nunešė į kapines), seniūnui Havsteinui ir jo žmonai Mildridai bei madamų namų šeimininkei Haldorai.

Didžiakrūtė Haldora neišsikraustė paskui pastorių ir jo žmoną į namą su vaizdu, ji liko madamų namuose ir ten įsteigė valgyklą bei paramą vargšams. Pusrūsis buvo pilnas bėdžių, o pirmame aukšte – klientų, skrybėliuotų vyrų, ir buvo sakoma, kad vienas iš jų pavalgęs kartais užlipa viršun. Fjordo karalienę, pirmąją madamą Sigurlaugą, ji laikė viršuje ir ten jai nešdavo maistą, taip pat visas žvakes, nes jos didenybė degino jas kiekvieną naktį, tarsi tai būtų Kalėdų naktis. Sigurlauga Sveinsdotir, kaip ir minėta, buvo beveik šimto metų, gimusi imperatoriaus Napoleono karūnavimo dieną, taigi tuo metu ji buvo vyriausias islandas. Toks amžius toje atšiaurioje šalyje buvo neįprastas; buvo praėję daugiau nei du šimtai metų nuo to laiko, kai vienas pastorius netolimame Dulvikurdalio slėnyje gyveno sulaukęs tokio pat amžiaus; tik žmonės, laikomi kambario temperatūroje, galėjo išsilaikyti taip ilgai: pastorius ir madama. Senoji nebeužpildė drabužių, bet gulėjo lovoje ir dienas leido visuotiniame tinkle, kalbėdamasi su Dievu, savo mirusiu vyru arba vaikaičiais, išsibarsčiusiais po visą šalį.

Vakarais netgi senoji Meta iš Mjolkoto, liežuvautojų imperatoriaus Baldvino motina, stovėdavo prie madamų namų virtuvės lango, nebe viltinga, o užtikrinta, nes dabar, kai namais rūpinosi viena Haldora, kuriai dirbo žmonės ir kuri gaudavo iš seniūnijos indėlių

vargšams – žmonėms pusrūsyje, liesoji skarotoji moteris galėjo būti tikra, kad gaus ką nors į savo krepšelį. Tačiau ji niekad nenorėjo eiti per namo priekį, o tai buvo labai nepatogu virėjai, nes atsidarydavo tik viršutinė virtuvės lango dalis ir tikras vargas buvo pro ten iškišti bulves, pyragus ar mėsgalius. Todėl Haldora įsitaisė tokią virvės įrangą su kabliu, ant kurio užkabindavo ryšulį ir nuleisdavo žemyn palei sieną. Ir, tarsi sename posakyje, senė kibdavo ant kabliuko, – tas vaizdas buvo dramatiškas.

Nors kaulėtasis mielasis barzdyla Havsteinas turėjo vadintis seniūnu, išties aktyviu seniūnu buvo pastorius Aurnis, nors šis jo titulas popieriuose neegzistavo. Darbo buvo tiek, kad vis dar neatsirado laiko paduoti paraiškos dėl miesto teisių, kurias dabar būtų galima gauti gana lengvai, kai Segulfjordanas pagal dydį šiaurinėje šalies dalyje buvo antras, o kai laivai neišplaukdavo dėl oro sąlygų – didžiausias. Pastaruoju metu žmonių skaičius augo po šimtą per metus, o vasarą gyventojų skaičius išaugdavo dvigubai, o kai visas norvegų laivynas būdavo krante – penkiagubai. (Pernai vasarą buvo pasiektas rekordas, kai seniūnas nusiuntė ant kalno berniuką suskaičiuoti laivų, ir rezultatas buvo 158.) Tik pagalvok, mažytė nevykelių seniūnija tapo miestu su dviem tūkstančiais žmonių! Žmonių gausa užpildė Eirio laukus ir užkampius ir dabar priminė šventes po atviru dangumi mūsų laikais. Nesvarbu, kiek namų būdavo pastatoma kasmet, miegamųjų vietų niekad neužteko. Gestas su kitais pavasarį Siodalio stoties palėpėje sukėlė papildomai 30 dviaukščių gultų, tačiau silkių sezono pradžioje teko pastatyti laikinas patalpas su dar 20 lovų. Buvo kalbama, kad vienas sausojo ūkio vyras silkių sezonu palikdavo savo namus ir su šeima prisiglausdavo senoje valtyje ant kranto, o visą žiemą gyveno iš nuomos pajamų.

Gestą erzino jo tėvo Lausio, kuris po sniego griūties buvo tapęs bene didžiausiu fjordo užsispyrėliu, nuostata. Nakvynės vietos pardavimą jis vadino „sapnų pardavimu“.

– Nenoriu žmonėms pardavinėti jų pačių sapnų.

– Tada galėtume jiems leisti nakvoti nemokamai, – atsakė Gestas.

Senis staigiai nusisuko į gyvenamosios koridorių ir jo akys sudrėko, kai jis iššniokštė:

– Aš savo guolyje sulaukiau viso kalno, todėl apie jokių svečius girdėti nebenoriu. Palikit mane ramybėje!

– Ir varge, – iškošė Gestas atgal.

Čia Lausis trumpai pamąstė ir tarė:

– Tas, kas valgo akimis, visada sotus.

Senasis šeimininkas linktelėjo į krūvą knygų, kurios buvo guolyje priešais Gesto guolį.

Pastorius Aurnis buvo nuo ryto iki vakaro užsiėmęs – ši bei tą tvirtindamas, suteikdamas leidimą ar uždrausdamas, matuodamas sklypus ir juos nuomodamas, derėdamasis su žmonėmis ir norvegais. Buhalterija nebuvo jo stiprioji pusė, o dokumentai patys sklandė rašomuoju stalu, kartais patekdami į ne tą krūvą, ne tą stalčių, o pinigai nepažymėti buvo dedami į kasą. Piktavališki liežuviai teigė, kad Islandijos nacionalinė bažnyčia, Faneirio žemių savininkė, negaudavo to, kas jai priklausė, – nuo kiekvienos kronos keli skatikai vis nutekėdavo į naujus pastoriaus namus, geresnį taką, kilimą ant grindų, naują pianiną, geresnį servizą. Tačiau faktas buvo tas, kad pagal įstatymus islandų pastoriai turėjo teisę į visą savo bažnyčios uždarbį, todėl pajamos iš sklypų nuomos tiesiogiai priklausė pastoriui Aurniui. Tik pamanyk, juk jis, pirmą kartą čia atvykęs, galvojo, kad jam nepasisekė su parapija, o jo žmona dėl savo likimo priverkė pilnus kibirus. Tas dievo pamirštas užkampis pasikeitė į didį gyvenimo loterijos laimėjimą, kuris buvo išmokamas kiekvieną vasarą, ir kasmet daugiau nei pernai.

Ant pastoriaus rašomojo stalo gulėjo du laiškai nuo jo viršininko, vyskupo, kuriuose buvo reikalaujama tikslesnės santraukos apie įvykius šiaurėje, sutarčių ir sąskaitų kopijų, informacijos apie pajamas ir išlaidas. Pastorius Aurnis vis dar neatrado jėgų atsakyti.

Pastorius ir jo žmona dabar gyveno kaip kilmingi žmonės iš užsienio – puikiame dviejų aukštų name, geriausioje vietoje, su tarnais ir samdiniais bei darbuotoju kieme, gražiai spindinčiomis komodomis ir pliušniais krėslais kiekviename kampe, svetainių sienomis,

išklotomis nuostabiais gėlių raštais, dar ir su paveikslais ant sienų, po stiklais, pasidabruotuose rėmuose. Kambarinės gėlės jau buvo šešios! Žmonėms atrodė reikšmingiausia tai, kad šeimyna miegoti eidavo apsirengusi vadinamaisiais naktiniais drabužiais. Tokie apatiniai nebuvo žinomi šalyje, kurioje žmonės paprastai neturėdavo jokių pakaitinių drabužių ir todėl miegodavo nuogi po šieno antklodėmis ant žeminių čiužinių, kad miegant nesuplėšytų savo drapanų. Skalavimo dienomis, kol samdinės skalbdavo, guldavosi žmonės į lovą, ir dažnai tekdavo gulėti dvi dienas, jei laikotarpis buvo šlapias, – priklausomai nuo to, kaip drabužiai džiūvo.

Pastorius namų nepalikdavo kitaip nei su kaklaraiščiu, skrybėle ir lazda, kostiumu iš trijų dalių ir nublizgintais lyg veidrodinis batais. Žmonės nukeliavo ilgą kelią po girtavimo nakties Keflavike! Pastorius Aurnis suvokė, kad geriausias būdas susidoroti su turčiais – tai vilkėti geresniais rūbais nei jie, tačiau norvegai turėjo daugiau pasitikėjimo savimi, kai jie prieš metus atsikratė sąjungos su švedais. Tada pavasarį mirė jų didžiausias veikėjas Ibsenas, būdamas geriausių pasaulio dramaturgų viršūnėje, tačiau Norvegija puikavosi pasaulio čempionais visose trijose pagrindinėse meno šakose: dailėje, rašyme bei muzikoje. Ir nors eiliniai silkių vyrai to nežinojo, sąmonė apie kultūros lobius tekėjo juose: tie metai norvegams buvo sėkmingi, priartinę juos prie pietų ir šiaurės polių. Pastorius tai juto, pats buvo matęs Ibseno fotografiją, todėl nusprendė sutikti juos ypatingai pasipuošęs. Kas nors juk turėjo išlaikyti prestižą toje žuvų gleivių karalystėje, kas nors turėjo būti ašimi tame chaotiškame pasaulyje, koku buvo tapęs Eiris.

Čia daug ką reikėjo apmąstyti. Nutiesti kelią į fjordą ir pastatyti tiltus per Stundos ir Fanos upes bei Aulalaiko upeliūkštį. Tada pastarąjį reikėjo išvalyti, neleisti, kad žmonės į jį tuštintų savo naktipuodžius, o neštų viską tik į šiaurinį krantą, uždrausti kiekvienam turėti savo šiukšlyną ir atpratinti nuo galvijų laisvo ganymosi (jautis iš Mjolkurbairo neseniai ragais nugriovė sausojo ūkio Ryklių Johano namų fasadinę sieną, ir nedaug pritrūko, kad jis būtų papuošęs po ją).

Taip pat buvo begalė reikalų. Čia norėjo apsisistoti šešių asmenų šeima iš Hagafjordo, tačiau trūko būstų ir jie rekomendacijų iš savo krašto neturėjo. (O tai primena, kad dar reikia iškapstyti informacijos apie brolių tamsiais antakiais iš Baurdardalio priešistorę, tų, kurie čia vieną dieną atjojo girti ant arklių). Taip pat norvegų kubilius norėjo čia statyti namą iš to, ką jis vadino „betonu“ (susipažinti su šia medžiaga). Trys pirkliai iš Reikjaviko prašo leidimo kitą vasarą čia atidaryti parduotuvę, o jaunas „kirpėjas“ iš rytinės šalies dalies norėjo „verslo leidimo“. Pagaliau viena moteris iš Eirarfjordo nori žmonėms pardavinėti karštą šokoladą puodeliuose!

(Visa tai ant jo stalo atsirado šiandien.)

Be visa to, pastorius Aurnis dabar laikinai ėjo vaikų mokyklos direktoriaus pareigas, Taupos banko direktoriaus pareigas, trijų draudimo bendrovių patikėtinio pareigas, danų konsulo pareigas, teatro draugijos pirmininko pareigas bei vargšų paramos fondo išdalininko pareigas, nereikia pamiršti parapijos, namų ūkio ir muzikos. Taip pat jis vėl buvo pasilinksminimų žmogus, vienas našiausių vietos girtuoklių. Kur tik būdavo atidaromas butelis, pastorius mesdavo reikalus ir ten prisėdavo. Tačiau jis niekad negėrė namuose ir niekad nenorėjo namo grįžti girtas, todėl išsimiego davė gėrimo vietoje. Tada pirmas iš visų iššliūkino lauk ir grįždavo į savo namus baimės metu*, lyg niekur nieko sėdavo nesiskutęs ir smirdantis prie laikraščių iš pietų. Santuokai tai buvo išbandymas. Vigdisė negalėjo nuolat patikėti tais savo vyro pasiaiškinimais, kad jis „užmigo Sigfuso raštinėje“. Akivaizdu, kad ji turėjo vyrą, kuris negalėjo ragauti vyno, vakaro neužbaigdamas kitų lovoje.

Nepaisant visų tų reikalų, pastorius Aurnis visada skirdavo laiko istorijos rašymui. Anksčiau pastoriai rašydavo garsiuosius islandų metraščius, kur būdavo atskirai išvardijami metų įvykiai, tačiau dabar daugiau įvyksta per vieną dieną nei anksčiau per ištisus metus, todėl reikėjo viską užrašyti iškart, kol dar neužgriūdavo kita lavina.

* Pagal senovinį islandų paros skirstymą, baimės laikas prasideda 3 valandą nakties. Para būdavo skirstoma į 3 valandų tarpnius.

Visų pirma, kai situacija leisdavo, pastoriumi reikėjo galvoti apie bendrą vaizdą. Neįmanoma namų išbarstyti čia bei ten, kur kam šovė į galvą. Čia augo miestas, todėl reikėjo gatvių ir sistemos. Aurnis vis dar prisiminė tą akimirką, kai jis prieš dešimtmetį stovėjo Faneirarskaulio lomoje saulėgrįžos naktį ir jam prieš akis atsivėrė Eiris vienoje linijoje nuo saulės per bažnyčią iki priplaukos. Miesto ašies vaidmuo buvo surasti sistemos ašį. Ir pagaliau vieną sekmadienio rytą tarp miego ir budrumo jis suvokė: Segulfjordo sistema turi būti nupiešta pagal keturias kryptis, čia visos gatvės turi eiti šiaurės, pietų, rytų arba vakarų kryptimi, tada atsiras paprasta žemės lopinėlių sistema, Eiris bus kaip popieriaus lapas su langeliais! O pirma gatvė eis nuo jo namų aukštai šlaite iki pat apačioje esančio kyšulio galo rytinėje pusėje, kur ji gražiai ir deramai pasibaigs prie Siodalio priplaukos. Reikės atrasti šiai gatvei gerą pavadinimą.

8 skyrius

VILTIES LAIVAI, VILTIES GRIŪTIS

Tamsią spalio dieną iš keleivinio laivo „Vesta“ išlipo juodai apsirengusi būtybė ir, vietinių pasiklaususi kelio, matėsi, kaip be bagažo pradingo Viršūnėse, – paltas su gobtuvu ir sijonas iki žemės. Lietus nuožulniais mostais kirto jos nueitą kelią.

Vigdisės namie nebuvo, todėl ją priėmė Lota, pasiūlė karšto šokolado, parodė jai vaikus – atvykėlė šypsojosi pasagos formos šypseną. Tada ji buvo nuvesta į svečių kambarį, kur visą dieną stovėjo prie lango, o paskui visą savaitę gulėjo lovoje. Namo iš Norvegijos grįžo Zuzana.

Viskas buvo pasikeitę. Ji pasikeitusi, namai pasikeitę, Vigdisė pasikeitusi, lygiai kaip ir Aurnis, mažoji Kristina, niekieno Magnas... Gyvybingą susigrūdimą madamų namuose pakeitė gracingos